

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
PRIITA PIKAMÄEJA,
predstavljeni 22. junija 2023¹

Zadeva C-321/22

ZL,

KU,

KM

proti

Provident Polska S.A.

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi (Poljska))

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Potrošniški krediti – Direktiva 93/13/EGS – Člena 6 in 7 – Ugotovitvena tožba – Pravni interes – Posledice v zvezi z nepoštenostjo pogodbenega pogoja – Pravica do vračila – Načelo učinkovitosti“

1. S to zadevo ima Sodišče priložnost, da dopolni svojo sodno prakso v zvezi z razmerjem med zahtevo po učinkovitem sodnem varstvu potrošnikov iz Direktive 93/13/EGS² in procesno avtonomijo držav članic, v skladu s katero morajo zadnjenavedene opredeliti podrobna pravila, v okviru katerih se ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja in uresničijo konkretni pravni učinki te ugotovitve.

2. Zadevno podrobno pravilo je pravilo pravnega interesa, katerega obstoj se zahteva za tožbe za ugotovitev nemožnosti uveljavljanja nepoštenih pogodbenih pogojev.

Pravni okvir

Pravo Unije

3. V skladu s členom 6(1) Direktive 93/13:

„Države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika

¹ Jezik izvornika: francoščina.

² Direktiva Sveta z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

4. Člen 7(1) te direktive določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Poljsko pravo

5. Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (zakon o zakoniku o civilnem postopku) z dne 17. novembra 1964 (Dz. U. iz leta 1964, št. 4), kakor je bil spremenjen (v nadaljevanju: zakonik o civilnem postopku), v členu 189 določa:

„Tožeča stranka lahko sodišču predlaga, naj ugotovi obstoj ali neobstoj pravnega razmerja ali pravice, če ima pravni interes.“

6. V skladu s členom 316(1) tega zakonika:

„Po koncu obravnave sodišče izda sodbo na podlagi stanja, kakršno obstaja ob koncu obravnave; zlasti okoliščina, da je terjatev zapadla v plačilo med postopkom, ne nasprotuje sodbi, s katero se naloži plačilo te terjatve.“

Dejansko stanje spora o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

7. Provident Polska S.A. ali IPF Polska sp. z o.o., ki jo je pravno nasledila družba Provident Polska, je sklenila potrošniške kreditne pogodbe z ZL, KU in KM. Zadnjenavedeni so pri Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo - Śródmieście v Varšavi, Poljska), ki je predložitveno sodišče, ločeno vložili tožbe v zvezi s pogodbami, ki so jih sklenili z družbo Provident Polska, in sicer 15. aprila, 17. maja oziroma 14. septembra 2021.

8. V zadnji fazi svojih vlog pred predložitvenim sodiščem vsak od njih v bistvu predlaga, naj se ugotovi, da pogojev pogodbe, sklenjene z družbo Provident Polska, ki se nanašajo na neobrestne stroške kredita, ni mogoče uveljavljati proti njim, ker so nepošteni zaradi očitno precenjene in nerazumne narave teh pristojbin in provizij. Zadnjenavedene naj bi bile nesorazmerne z zneskom kredita in naj bi dejansko bile glavni vir prihodkov kreditodajalca.³

9. Družba Provident Polska v svojih odgovorih na tožbe predlaga, naj se tožbe kreditjemalk zavrnejo, in zoper vsako od njih vloga nasprotno tožbo, s katero predlaga, naj se jim naloži, da ji plačajo zneske, ki ustrezajo delu pristojbin in provizij, dolgovanih na podlagi kreditne pogodbe, ki so ostale neplačane. Tožeče stranke v postopku v glavni stvari predlagajo tudi zavrnitev te nasprotne tožbe.

³ Tožba KU se nanaša tudi na znesek 240 poljskih zlotov (PLN) (približno 50,40 EUR), ki je bil v skladu z navodili kreditjemalka v vlogi za kredit nakazan na njegov račun.

10. Na prvem mestu se predložitveno sodišče sprašuje, ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je mogoče pogoje, ki določajo pristojbine ali provizije, ki jih je treba plačati prodajalcu ali ponudniku, razglasiti za nepošteno samo zato, ker so te pristojbine ali provizije očitno previsoke glede na storitev prodajalca ali ponudnika.

11. Na drugem mestu se predložitveno sodišče sprašuje o združljivosti členov 189 in 316(1) zakonika o civilnem postopku, kot ju razlaga Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče, Poljska), s členom 7(1) Direktive 93/13 in načelom učinkovitosti.

12. V skladu s členom 189 poljskega zakonika o civilnem postopku lahko tožeča stranka sodišču predlaga, naj ugotovi obstoj ali neobstoj pravnega razmerja ali pravice, če ima pravni interes. Ker zadnjenavedeni pojem ni pravno opredeljen, ga je Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče) glede na predložitveno odločbo razložil kot temeljni pogoj ugotovitvene tožbe, saj je uspeh te tožbe odvisen od tega, ali tožeča stranka izkaže pravni interes, ki mora v skladu s členom 316(1) zakonika o civilnem postopku obstajati na dan zaključka obravnave.

13. Po mnenju predložitvenega sodišča je treba pravni interes razumeti kot objektivno potrebo po zaščiti pravnega položaja tožeče stranke, katere pravice so bile ali bi lahko bile kršene ali katerih obstoj ali vsebina sta negotova. Presoja takega interesa naj bi vključevala oceno, ki jo opravi sodišče, ki odloča v zadevi, glede vpliva ugotovitvene sodbe na pravni položaj te stranke, tj. možnosti dokončne rešitve obstoječega spora ali preprečitve nastanka takega spora v prihodnosti. Nasprotno pa naj pravnega interesa ne bi bilo, kadar pravice tožeče stranke niso niti kršene niti ogrožene ali kadar bi jih bilo mogoče bolje zaščititi s tožbo večjega obsega, kot je dajatvena tožba.

14. Ta drugi primer naj bi ustrezal položaju tožečih strank v postopkih v glavni stvari. Predložitveno sodišče poudarja, da je vsaka od tožečih strank že povrnila del zneskov, dolgovanih iz naslova spornih provizij in pristojbin, drugi del pa kreditodajalec zahteva v okviru nasprotne tožbe, vložene v vsakem od teh postopkov. Navaja, da lahko v takem primeru tožeče stranke povračilo že plačanih provizij in pristojbin zahtevajo s tožbo, ki je širša od ugotovitvene tožbe, tj. s tožbo za vračilo neupravičene koristi, zaradi česar je treba navedeno tožbo zavrniti zaradi neobstoja pravnega interesa, ne glede na ugotovitev nepoštenosti izpodbijanih pogodbenih pogojev.

15. Predložitveno sodišče poleg tega poudarja, da je presoja obstoja pravnega interesa potrošnikov v zelo podobnih zadevah privedla do različnih rezultatov, kar lahko ogrozi uresničitev ciljev Direktive 93/13, in sicer da bo potrošnik celo v primeru očitne nepoštenosti pogoja pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali ponudnikom, okleval pri vložitvi tožbe za ugotovitev ničnosti ali nemožnosti uveljavljanja zadevnih pogodbenih pogojev zaradi bojazni, da bi sodišče menilo, da nima pravnega interesa, in bi tožbo samo iz tega razloga zavrnilo ter mu naložilo plačilo stroškov.

16. Na tretjem in zadnjem mestu se predložitveno sodišče sprašuje, ali „nujni razlogi“, zlasti načelo sorazmernosti ali načelo pravne varnosti, nasprotujejo razglasitvi ničnosti pogodb, ki sta jih sklenila ZL in KU, zaradi nepoštenosti pogoja o načinih plačila iz teh pogodb.

17. V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi (Poljska)) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da dopušča, da se kot nepošten pogoj šteje pogoj, ki prodajalcu ali ponudniku zagotavlja neobičajno visoko pristojbino ali provizijo za storitev, ki jo ponuja?
2. Ali je treba člen 7(1) Direktive 93/13 in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujeta določbam nacionalnega prava ali sodni razlagi teh nacionalnih določb, v skladu s katerimi je za tožbo potrošnika proti prodajalcu ali ponudniku za ugotovitev ničnosti ali neučinkovitosti pogodbe ali dela pogodbe, ki vsebuje nepošteno pogoje, potreben pravni interes potrošnika?
3. Ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 ter načela učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti razlagati tako, da dopuščajo ugotovitev, da kreditna pogodba, v zvezi s katero je bilo ugotovljeno, da je edini pogodbeni pogoj te pogodbe, ki se nanaša na način vračanja kredita, nepošten, po izključitvi tega pogoja iz pogodbe ne velja več in je zato nična?“

Postopek pred Sodiščem

18. Pisna stališča sta predložili poljska vlada in Evropska komisija. Ta vlada je 7. marca 2023 predložila pisni odgovor na vprašanja Sodišča. Tožena stranka v postopku v glavni stvari, poljska vlada in Komisija so na obravnavi 30. marca 2023 predstavile ustna stališča.

Analiza

19. V skladu s predlogom Sodišča se bodo ti sklepni predlogi nanašali le na drugo vprašanje za predhodno odločanje, s katerim predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali člen 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti nasprotuje nacionalni zakonodaji, kot se razlaga v sodni praksi, s katero se od potrošnika zahteva, da dokaže pravni interes za to, da se ugodi njegovi tožbi za ugotovitev nemožnosti uveljavljanja nepoštenih pogodbenih pogojev, pri čemer takega interesa ni, če ima zadevna oseba na voljo drugo pravno sredstvo, s katerim so njene pravice bolj zaščitene, zlasti dajatveno tožbo.

Obseg vprašanja za predhodno odločanje

20. Menim, da je treba pojasniti obseg tega vprašanja, pri čemer je treba opozoriti, da mora Sodišče v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, vzpostavljenega s členom 267 PDEU, nacionalnemu sodišču dati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča.⁴

⁴ Sodba z dne 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, točka 37).

21. Kot je bilo navedeno, postopek v glavni stvari poteka med potrošniki, ki so najprej vložili tožbo za ugotovitev nemožnosti uveljavljanja nekaterih nepoštenih pogodbenih pogojev v zvezi s pristojbinami in provizijami za kreditodajalca,⁵ ki je predlagal zavrnitev te tožbe in vložil nasprotno tožbo, da se tožečim strankam naloži, naj mu plačajo zneske, ki ustrezajo delu teh pristojbin in provizij, dolgovanih na podlagi kreditne pogodbe, ki so ostale neplačane. Iz predloga za sprejetje predhodne odločbe je razvidno, da se predložitveno sodišče v teh okoliščinah srečuje z dvojnimi postopkovnimi položajem.

22. Glede zneskov, ki so jih potrošniki že plačali iz naslova pristojbin in provizij, določenih v kreditni pogodbi, predložitveno sodišče navaja, da imajo tožeče stranke na voljo „druga pravna sredstva“, s katerimi so njihove pravice bolj zaščitene kot z vloženi ugotovitvenimi tožbami, in sicer tožbe za vračilo neupravičene koristi na podlagi členov 405 in 410 poljskega civilnega zakonika, in da bo zato moralo zavrniti „tožbe v postopku v glavni stvari“ zgolj zaradi neobstoja pravnega interesa, čeprav pogodbe, ki so jih sklenile te stranke, vsebujejo nepošteno pogoje.⁶

23. Nasprotno, glede zneskov, ki jih kreditodajalec zahteva z nasprotnimi tožbami, je v predlogu za sprejetje predhodne odločbe navedeno, da se tožeče stranke, ki so tožene stranke v postopkih z nasprotnimi tožbami, „lahko sklicujejo na nepoštenost pogodbenih pogojev v okviru nasprotnih tožb, s sodbo predložitvenega sodišča v zvezi s tem pa bo rešen spor med strankami“.⁷ Ni sporno, da so te stranke ob svojih zadnjih vlogah ugovarjale nasprotnim tožbam in predlagale njihovo zavrnitev.

24. Tako se zdi, da bi moralo predložitveno sodišče v okviru postopka, ki so ga začeli potrošniki, hkrati zavrniti ugotovitvene tožbe zadevnih strank zaradi neobstoja pravnega interesa in odločiti o nasprotni tožbi kreditodajalca. Glede na tak položaj predložitveno sodišče dvomi o združljivosti nacionalne sodne prakse glede zahteve za pravni interes s členom 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti.⁸

Minimalna harmonizacija na podlagi Direktive 93/13

25. Najprej je treba spomniti, da v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13 države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev. Poleg tega iz člena 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z njeno štiriindvajseto uvodno izjavo izhaja, da morajo države članice zagotoviti, da imajo sodišča in upravni organi na voljo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih

⁵ Po navedbah poljske vlade se pravice in obveznosti, ki izhajajo iz Direktive 93/13, uveljavljajo predvsem z dvema vrstama tožb, ki jih ureja zakonik o civilnem postopku, in sicer s tožbo za ugotovitev pravice ali pravnega razmerja (tj. ugotovitev nepoštenosti pogoja) ali dajatveno tožbo (tj. povračilo koristi, ki jih je prodajalec ali ponudnik neupravičeno prejel na podlagi pogojev, ki jih je sodišče, ki odloča o dajatveni tožbi, razglasilo za nepošteno).

⁶ Točka 150 predložitvene odločbe.

⁷ Točka 149 predložitvene odločbe.

⁸ Točka 149 predložitvene odločbe ne vsebuje nobene navedbe, na podlagi katere bi bilo mogoče meniti, da namerava predložitveno sodišče ugotoviti, da tožeče stranke nimajo pravnega interesa za pridobitev ugotovitvene sodbe, ker je prodajalec ali ponudnik proti njim vložil nasprotno tožbo, in posledično zavrniti tako tožbe potrošnikov kot tudi nasprotno tožbo tega prodajalca ali ponudnika. Poleg izrecne navedbe prihodnje zavrnitve zgolj „tožb v postopku v glavni stvari“ je iz predloga za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da ima ugotovitev neobstoja pravnega interesa iz člena 189 zakonika o civilnem postopku posledice le za ugotovitveno tožbo, v tem primeru njeno zavrnitev.

s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki. V zvezi s tem je Sodišče opozorilo na naravo in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo potrošnikov, ki so v slabšem položaju v primerjavi s prodajalci ali ponudniki.⁹

26. Sodišče je sicer že glede več vidikov ter ob upoštevanju zahtev iz člena 6(1) in člena 7(1) Direktive 93/13 pojasnilo, kako mora nacionalno sodišče zagotavljati varstvo pravic, ki jih imajo potrošniki na podlagi te direktive, vendar še vedno velja, da se s pravom Unije načeloma ne harmonizirajo postopki, ki se uporabljajo za preučitev domnevne nepoštenosti pogodbenega pogoja, in da ti torej spadajo v notranji pravni red držav članic. Zadržane morajo v skladu z načelom procesne avtonomije opredeliti podrobna pravila, v okviru katerih se ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja in uresničijo konkretni pravni učinki te ugotovitve. Vendar ta pravila ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne nacionalne položaje (načelo enakovrednosti), niti ne smejo biti oblikovana tako, da v praksi onemogočajo ali preveč otežujejo uresničevanje pravic, ki jih podeljuje pravni red Unije (načelo učinkovitosti).¹⁰

27. Iz tega sledi, da pogoj v zvezi s pravnim interesom potrošnika v okviru tožbe za ugotovitev nemožnosti uveljavljanja nepoštenih pogodbenih pogojev spada v procesno avtonomijo držav članic pod pogojem upoštevanja načel enakovrednosti in učinkovitosti. Enako velja za ureditev porazdelitve stroškov takega postopka pred nacionalnimi sodišči, kar je vprašanje, ki ga je zastavilo predložitveno sodišče in je neločljivo povezano z vprašanjem pravnega interesa, pri katerem ugotovitev njegovega neobstoja po mnenju tega sodišča povzroči zavrnitev navedene tožbe in posledično naložitev plačila stroškov potrošniku, tj. tožeči stranki.¹¹

28. V zvezi z načelom učinkovitosti, ki je edino predmet vprašanj predložitvenega sodišča, je treba opozoriti, da je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča vsak primer, v katerem se postavi vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali čezmerno otežuje uporabo prava Unije, preizkusiti ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku, poteka tega postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi sodišči. S tega vidika je treba po potrebi upoštevati načela, na katerih temelji nacionalni sodni sistem, kot so varstvo pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in učinkovit potek postopka. Poleg tega je Sodišče pojasnilo, da obveznost držav članic, da zagotovijo učinkovitost pravic, ki jih imajo pravni subjekti na podlagi prava Unije – med drugim pravic, ki izhajajo iz Direktive 93/13 – vključuje zahtevo po zagotovitvi učinkovitega sodnega varstva, določeno tudi v členu 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki med drugim velja za opredelitev postopkovnih pravil v zvezi s tožbami, ki temeljijo na takih pravicah.¹²

29. Vendar je Sodišče priznalo, da varstvo potrošnikov ni absolutno. Tako dejstvo, da konkretni postopek vključuje nekatere postopkovne zahteve, ki jih mora potrošnik spoštovati za uveljavitev svojih pravic, ne pomeni, da zaradi tega ni deležen učinkovitega sodnega varstva. Prav tako je treba spomniti, da morajo postopkovna pravila v zvezi s strukturo nacionalnih pravnih sredstev, določena v splošnem interesu učinkovitega izvajanja sodne oblasti in predvidljivosti, prevladati nad posamičnimi interesi v tem smislu, da jih ni mogoče spreminjati glede na poseben finančni položaj stranke, če ne presegajo tistega, kar je potrebno za uresničitev njihovega cilja.¹³

⁹ Sodba z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točki 31 in 33).

¹⁰ Glej v tem smislu sodbi z dne 22. septembra 2022, Vicente (Postopek za plačilo odvetniške nagrade) (C-335/21, EU:C:2022:720, točki 53 in 54), in z dne 22. septembra 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, točka 33).

¹¹ Glej v tem smislu sodbo z dne 7. aprila 2022, Caixabank (C-385/20, EU:C:2022:278, točka 47).

¹² Sodbi z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance (od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točki 28 in 29), in z dne 22. septembra 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, točki 35 in 36).

¹³ Sodbi z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točki 50 in 51), in z dne 12. februarja 2015, Baczó in Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, točka 51).

Spoštovanje načela učinkovitosti

Obstoj cilja v splošnem interesu

30. Opozoriti je treba, da je treba načelo učinkovitosti uporabljati ob upoštevanju, med drugim, načel, na katerih temelji nacionalni sodni sistem, kot je načelo učinkovitega poteka postopka.¹⁴ V predložitveni odločbi pa je navedeno, da poljski civilni postopek temelji na predpostavki, da mora biti uveljavljanje pravic po sodni poti ciljno usmerjeno in čim preprostejše, odobreno brez kopičenja postopkov. Ta predpostavka je izpolnjena z zahtevo, da je treba v primeru tožbe za ugotovitev obstoja (ali neobstoja) pravnega razmerja ali pravice dokazati pravni interes, in z načelom, v skladu s katerim možnost pridobitve učinkovitejšega varstva z drugim pravnim sredstvom omaje pravni interes za ugotovitevno tožbo.¹⁵

31. Zahteva po pravnem interesu pri ugotovitvenih tožbah v delu, v katerem je njen namen omejiti te tožbe na primere dejanskih kršitev ali dokazane ogroženosti pravnega položaja tožeče stranke ali nerazpoložljivosti tožbe, s katero so pravice tožeče stranke bolj zaščitene, sledi cilju v splošnem interesu za učinkovito izvajanje sodne oblasti, tako da preprečuje ali po potrebi zmanjšuje preobremenjenost sodnega sistema.¹⁶ Da bi zagotovili učinkovito izvajanje sodne oblasti in izpolnili zahtevo po ekonomičnosti postopka ter preprečili, da bi se sodišče ukvarjalo s povsem teoretičnimi vprašanji in številnimi tožbami, mora imeti vsak pravni subjekt pravni interes, ne glede na izbrano pravno sredstvo. V zvezi s tem želim opozoriti, da je Sodišče menilo, da so pravila, ki zasledujejo tak cilj, vključno s tistimi, ki od potrošnikov, ki nameravajo uveljavljati svoje pravice, zahtevajo dodaten napor, lahko upravičena, če ne presegajo tistega, kar je potrebno za uresničitev tega cilja.¹⁷

32. Zato je treba ugotoviti, da zahteva po pravnem interesu za ugotovitevne tožbe, ki jih vložijo potrošniki za uveljavljanje pravic, ki jih imajo na podlagi Direktive 93/13, sama po sebi ni v nasprotju z načelom učinkovitosti, če njena uporaba v praksi ne onemogoča ali pretirano otežuje uveljavljanja pravic, podeljenih s to direktivo.

Uvedba ločenega postopka

33. V skladu z ustaljeno sodno prakso mora nacionalno sodišče na podlagi člena 6(1) Direktive 93/13 izpeljati vse posledice, ki lahko v skladu z nacionalnim pravom izhajajo iz ugotovitve nepoštenosti pogoja, da bi se prepričalo, da navedeni pogoj za zadevnega potrošnika ni zavezujoč. Taka obveznost pomeni, da mora to sodišče zavrniti uporabo pogoja, ki se šteje za nepoštenega, zato da ta pogoj nima zavezujočih učinkov za tega potrošnika. Ker je treba za tak pogoj načeloma šteti, da ni nikoli obstajal, tako da ne more imeti učinkov za navedenega potrošnika, obveznost nacionalnega sodišča, da ne uporabi nepoštenega pogodbenega pogoja, ki nalaga plačilo zneska, načeloma povzroči restitucijski učinek glede tega zneska.¹⁸

¹⁴ Glej v tem smislu sodbo z dne 21. februarja 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, točka 33).

¹⁵ Točka 143 predložitvene odločbe.

¹⁶ V zvezi s tožbami, ki jih ureja pravo Unije, je Sodišče odločilo, da je obstoj pravnega interesa, ki ga mora dokazati tožeča stranka, bistveni in prvi pogoj za vsa pravna sredstva (sodba z dne 23. novembra 2017, Bionorica in Diapharm/Komisija (C-596/15 P in C-597/15 P, EU:C:2017:886, točka 83)).

¹⁷ Glej v tem smislu sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točka 51).

¹⁸ Sodba z dne 30. junija 2022, Profi Credit Bulgaria (Pobot po uradni dolžnosti v primeru nepoštenega pogoja) (C-170/21, EU:C:2022:518, točki 41 in 42).

34. V teh okoliščinah je Sodišče menilo, da morajo države članice v svojem nacionalnem pravu določiti podrobna pravila, v okviru katerih se ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja in uresničijo konkretni pravni učinki te ugotovitve. Vendar mora navedena ugotovitev omogočiti vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja zadevnega potrošnika, kakršen bi obstajal, če ne bi bilo tega nepoštenega pogoja, zlasti z določitvijo pravice do vračila prednosti, ki jih je v škodo tega potrošnika na podlagi tega nepoštenega pogoja neupravičeno pridobil zadevni prodajalec ali ponudnik. Taka ureditev varstva, ki je potrošnikom zagotovljena z Direktivo 93/13, v nacionalni zakonodaji ne more spremeniti vsebine tega varstva.¹⁹

35. V zvezi s tem ugotavljam, da je Sodišče v okviru preverjanja učinkovitega sodnega varstva potrošnika, povezanega z zgoraj navedeno pravico do vračila, upoštevalo obstoj procesnega sredstva, ki ni sredstvo, ki ga je potrošnik vložil pri predložitvenem sodišču ali ki je bilo pri tem sodišču vloženo zoper njega. Tako je menilo, da nacionalna ureditev, na podlagi katere mora sodišče, pri katerem je bil vložen predlog za izdajo plačilnega naloga, ta predlog zavrniti, ker ta temelji na nepoštenem pogoju, vendar ne sme po uradni dolžnosti izvesti pobota med plačili, izvedenimi na podlagi tega pogoja, in neporavnanim zneskom, ter katere posledica je to, da mora dolžnik, *ki ne sodeluje v postopku za izdajo plačilnega naloga*, sprožiti ločen postopek za uveljavljanje svoje pravice do celostnega vračila, načeloma ni v nasprotju s členom 6 Direktive 93/13.²⁰

36. Sodišče je dalje razsodilo, da nacionalna ureditev, v skladu s katero nadzor nad obstojem zadevne terjatve ni v pristojnosti sodišča v okviru postopka za izdajo plačilnega naloga in posledično ta nadzor zadevnega potrošnika za izvajanje njegove pravice do celostnega vračila na podlagi člena 6 Direktive 93/13 zavezuje k temu, da opravi ločen postopek, ne onemogoča ali čezmerno otežuje uveljavljanja te pravice, tudi če ta obveznost zahteva aktivno ravnanje zadevnega dolžnika in nadaljevanje kontradiktornega postopka.²¹

37. V drugi zadevi je Sodišče razlikovalo med pogodbenimi pogoji, ki so kot nepošteni opredeljeni z zakonskimi določbami, in morebiti nepoštenimi pogoji, ki so bili predmet iste tožbe potrošnika, ter odločilo, da učinkovitost varstva, ki se želi doseči z Direktivo 93/13, ne nasprotuje nacionalnim pravilom, ki določajo drugo postopkovno možnost, ki zadevni osebi omogoča, da zahteva povračilo zneskov, ki so bili neupravičeno plačani na podlagi druge kategorije pogojev.²² Zdi se, da to rešitev v sodni praksi pojasnjuje obstoj „posebnega postopka“, ki je z nacionalnim pravom določen le za prvo kategorijo pogojev, potrošnik pa ga vseeno uporablja za vse svoje zahtevke zoper kreditodajalca.

38. V obravnavani zadevi ni sporno, da je bila kreditna pogodba delno izpolnjena, saj so kreditojemalke plačale različne zneske na podlagi pogojev v zvezi s pristojbinami in provizijami, katerih nepoštenost, če jo ugotovi predložitveno sodišče, mora imeti za posledico, da so zadevne osebe upravičene do popolne povrnitve teh zneskov.²³ Ali je treba glede na zgoraj navedeno

¹⁹ Sodba z dne 30. junija 2022, Profi Credit Bulgaria (Pobot po uradni dolžnosti v primeru nepoštenega pogoja) (C-170/21, EU:C:2022:518, točka 43).

²⁰ Sodba z dne 30. junija 2022, Profi Credit Bulgaria (Pobot po uradni dolžnosti v primeru nepoštenega pogoja) (C-170/21, EU:C:2022:518, točka 45).

²¹ Sodba z dne 30. junija 2022, Profi Credit Bulgaria (Pobot po uradni dolžnosti v primeru nepoštenega pogoja) (C-170/21, EU:C:2022:518, točka 48).

²² Glej v tem smislu sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točka 54).

²³ V zvezi s tem poudarjam, da bo po mnenju predložitvenega sodišča neobstoj pravnega interesa tožečih strank privedel do zavrnitve tožb v postopku v glavni stvari, ne glede na ugotovitev, da so izpodbijani pogodbeni pogoji nepošteni.

sodno prakso priznati, da načelo učinkovitosti ne nasprotuje uveljavljanju take pravice v ločenem postopku zaradi uporabe pogoja, povezanega s pravnim interesom? Posebne okoliščine te zadeve bi morale po mojem mnenju privedi do nikalnega odgovora.

39. V obravnavanem primeru so kreditojemalci dejansko stranke v vsakem od ugotovitvenih postopkov po splošnem pravu, saj so jih začeli sami, postopkov, katerih predmet je bil spremenjen z nasprotno tožbo kreditodajalca za naložitev plačila, katere dopustnost ni sporna. V okviru tega razširjenega postopka so kreditojemalke kot tožene stranke v postopku z nasprotno tožbo nasprotovale predlogu kreditodajalca za naložitev plačila pristojbin in provizij na podlagi pogodbenih pogojev, ki so bili kot nepošteni opredeljeni že v njihovi ugotovitveni tožbi in za katere zakon *a priori* ne predvideva nobenega posebnega postopka.

40. Po eni strani poudarjam, da bo moralo predložitveno sodišče v primeru zavrnitve take tožbe zaradi neobstoja pravnega interesa vsekakor odločiti o vprašanju, ali so zadevni pogoji nepošteni ali ne, da bi lahko odločilo o nasprotni tožbi. Po drugi strani pa se s tem, da kreditojemalke vložijo tožbo zaradi neupravičene obogatitve pri drugem sodišču, ki bo prav tako moralo odločiti o tem, ali so sporni pogoji nepošteni ali ne, pojavlja problem pravne varnosti zaradi morebitne nasprotujoče si sodne prakse v zvezi s tem.²⁴

41. V tem okviru je treba poleg dejstva, da navedenim kreditojemalcem ni mogoče očitati popolne pasivnosti,²⁵ ugotoviti, da so zavrnitev ugotovitevne tožbe in naložitev plačila s tem povezanih stroškov tožečim strankam ter napotitev na predložitev zadeve pristojnemu sodišču za preučitev tožbe zaradi neupravičene obogatitve zaradi novih postopkovnih omejitev, stroškov in časa, ki jih povzroči ta dodatni postopek poleg prvotnega postopka, očitno vir nepotrebne zapletenosti, zahtevnosti, stroškov in pravne negotovosti. Po mojem mnenju ta položaj povzroči antagonistično dvojnost med *ratio legis* in izvajanjem pogoja, povezanega s pravnim interesom, ki ga določa poljsko procesno pravo, saj je v nasprotju z učinkovitim izvajanjem sodne oblasti in zahtevo po ekonomičnosti postopka, da se tožeči stranki naloži vložitev nove tožbe za presojo vseh posledic enega pravnega vprašanja, in sicer nepoštenosti ali poštenosti pogodbenih pogojev.

42. V skladu s sodno prakso morajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v potrošniških pogodbah zajemati določbe, ki omogočajo, da se potrošnikom zagotovi učinkovito sodno varstvo, s tem da jim ponudijo možnost, da sporno pogodbo izpodbijajo pred sodiščem, in sicer v razumnih procesnih pogojih, tako da za izvajanje njihovih pravic niso določeni pogoji, zlasti pogoji glede rokov ali stroškov, ki bi pretirano otežili ali v praksi onemogočili uveljavljanje pravic, zagotovljenih z Direktivo 93/13.²⁶ Zdi se mi, da glede na razlago pravne zahteve po pravnem interesu za ugotovitevne tožbe v sodni praksi to za potrošnice v obravnavani zadevi ne velja ravno, zaradi česar je treba ugotoviti nezdržljivost z Direktivo 93/13.

43. Dejstvo, da ima nacionalno sodišče glede na informacije, ki jih je poljska vlada predložila v odgovoru na vprašanja Sodišča, diskrecijsko pravico, da odloči o stroških in v posebej utemeljenih primerih odstopi od načela, da stroške nosi stranka, ki v postopku ni uspela, tako da ji naloži plačilo le dela teh stroškov ali jo celo oprosti plačila, se mi samo po sebi ne zdi dovolj za ovrženje zgornje ugotovitve.

²⁴ To jasno izhaja iz stališč poljske vlade (točka 48) v zvezi s pojmom pravnomočnosti iz člena 366 zakonika o civilnem postopku.

²⁵ Sodišče je v sodbi z dne 22. septembra 2022, Vicente (Postopek za plačilo odvetniške nagrade) (C-335/21, EU:C:2022:720, točka 56), navedlo, da zahteve po spoštovanju načela učinkovitosti ni mogoče tako razširiti, da bi v celoti nadomestila popolno pasivnost zadevnega potrošnika.

²⁶ Sodba z dne 1. oktobra 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, točka 59).

Možnost skladne razlage

44. Poljska vlada je v svojih pisnih stališčih in odgovoru na vprašanja Sodišča izpodbijala razlago nacionalnega prava, kot jo je sprejelo predložitveno sodišče, in trdila, da je mogoče člena 189 in 316(1) zakonika o civilnem postopku razlagati v skladu z zahtevami, ki izhajajo iz načela učinkovitosti.

45. Natančneje, ta vlada trdi, da načelo, v skladu s katerim ni pravnega interesa za ugotovitveno tožbo, če lahko tožeča stranka doseže izpolnitev svojih pravic z dajatveno tožbo, ni absolutno načelo, in navaja nedavno sodno prakso Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče), iz katere izhaja, da na področju potrošniškega prava tožeča stranka pod določenimi pogoji ohrani interes za tožbo za ugotovitev neobstoja pravnega razmerja, čeprav lahko vloži dajatveno tožbo ali je takšno tožbo zoper njo vložila nasprotna stranka na podlagi zadevnega pravnega razmerja,²⁷ za kar se zdi, da predložitveno sodišče samo ne izključuje.²⁸

46. Poljska vlada je v pisnem odgovoru na vprašanja Sodišča navedla tudi možnost prilagoditve zahtevkov tožečih strank po vložitvi nasprotne tožbe. Iz tega izhaja, da lahko kreditojemalke v postopku, kakršen je ta v zadevi v glavni stvari, poleg zavrnitve nasprotne tožbe kreditodajalca s sklicevanjem na nepoštenost teh inkriminiranih pogojev zahtevajo tudi vračilo zneskov, plačanih na podlagi teh pogojev v okviru delne izpolnitve kreditne pogodbe, zaradi česar lahko sodišče zadevo reši v enem postopku. Tako se zdi, da pogoj za dokončno rešitev spora s strani sodišča temelji zgolj na pobudi tožečih strank, da spremenijo svoje prvotne zahtevke, ne da bi ji prodajalec ali ponudnik lahko nasprotoval,²⁹ in da zahteva po pravnem interesu v okviru ugotovitvene tožbe zaradi spremembe predmeta spora postane brezpredmetna.

47. V zvezi s tem je treba opozoriti, da se z načelom skladne razlage zahteva, da nacionalna sodišča ob upoštevanju celotnega nacionalnega prava in z uporabo načinov razlage, ki so uveljavljeni v tem pravu, storijo vse, kar je v njihovi pristojnosti, da zagotovijo polni učinek zadevne direktive in dosežejo rešitev v skladu z njenim ciljem. Kot je prav tako razsodilo Sodišče, zahteva po taki skladni razlagi med drugim vključuje obveznost nacionalnih sodišč, da po potrebi spremenijo ustaljeno sodno prakso, če ta temelji na razlagi nacionalnega prava, ki ni združljiva s cilji direktive. Zato nacionalno sodišče ne more upravičeno trditi, da določbe nacionalnega prava ne more razlagati v skladu s pravom Unije le zato, ker se je ta določba dosledno razlagala v smislu, ki ni v skladu s tem pravom.³⁰

48. Glede na okoliščine iz točk 45 in 46 teh sklepnih predlogov mora predložitveno sodišče preučiti, ali se lahko nacionalna zakonodaja iz postopka v glavni stvari dejansko razlaga v skladu z Direktivo 93/13 in, če je tako, iz tega izpeljati pravne posledice.³¹

²⁷ Točka 40 stališč poljske vlade in točka 11 odgovora poljske vlade na vprašanja Sodišča. Poljska vlada poleg tega pojasnjuje, da je glede na razlago pojma pravnomočnosti s strani nacionalnih sodišč navedba, da bi dajatvena tožba nujno zagotovila boljše varstvo potrošnikov kot ugotovitvena tožba, napačna (točke od 45 do 51 stališč poljske vlade).

²⁸ Navedbe predložitvenega sodišča o heterogenosti nacionalne sodne prakse glede razlage pogoja, povezanega s pravnim interesom, potrjujejo možnost skladne razlage.

²⁹ V obravnavani zadevi se zdi, da so se tožeče stranke omejile na zahtevo po zavrnitvi nasprotnih tožb, ne da bi zahtevale povračilo zneskov, plačanih za pristojbine in provizije, določene z izpodbijanimi pogodbenimi pogoji. V zvezi s tem želim opozoriti, da je Sodišče v sodbi z dne 11. marca 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, točka 31), razsodilo, da bi lahko bili načelo dispozitivnosti, v skladu s katerim stranke opredelijo predmet spora, in načelo *ne ultra petita*, v skladu s katerim sodišče ne sme odločati izven okvira zahtevkov strank, kršeni, če bi morala nacionalna sodišča na podlagi Direktive 93/13 prezreti ali prekoračiti meje predmeta spora, ki so določene v predlogih in tožbenih razlogih strank.

³⁰ Sodba z dne 26. junija 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, točki 65 in 66).

³¹ Glej v tem smislu sodbo z dne 26. junija 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, točka 67).

Predlog

49. Glede na zgornje preudarke predlagam, da se na drugo vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je postavilo Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi (Poljska)) odgovori:

Člen 6(1) in člen 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah v povezavi z načelom učinkovitosti

je treba razlagati tako, da:

nasprotujeta nacionalni ureditvi in njeni razlagi v sodni praksi, v skladu s katerima se tožba, ki jo vloži potrošnik za ugotovitev nemožnosti uveljavljanja nepoštenih pogodbenih pogojev, ki ji sledi nasprotna tožba prodajalca ali ponudnika za plačilo zneskov, dolgovanih na podlagi teh pogojev, zavrne, potrošniku pa se naloži plačilo s tem povezanih stroškov zaradi neobstoja pravnega interesa, ker je na voljo drugo pravno sredstvo za izterjavo zneskov, že plačanih prodajalcu ali ponudniku na podlagi navedenih pogojev.